

Консультирование. Тренинг : учебное пособие для вузов / под ред. Ю. М. Жукова. – М, 2004. – 323 с.

7. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер, 2003. – 608 с.

УДК 372.893:004.9

Г. М. Польова,
вчитель вищої категорії
(Одеська загальноосвітня школа № 89)

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Постановка проблеми. У сучасних умовах головним завданням освіти є не лише отримання учнями певної суми знань, але й формування в них умінь і навичок самостійного набуття знань. Досвід роботи показує, що в учнів, які активно працюють з комп'ютером, формується більш високий рівень навичок самоосвіти, умінь орієнтуватися в бурхливому потоці інформації, уміння виділяти головне, узагальнювати, робити висновки [3]. Тому дуже важливою є роль учителя в розкритті можливостей нових комп'ютерних технологій.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі питання, пов'язані із проблемами застосування інформаційних технологій під час викладання історії у межах середньої загальної освіти розглядалися такими авторами: Г. Даніловою, Н. Дорожкіною, В. Кисельовою, О. Курочкіною, А. Ларіним, Л. Лобовою, А. Фельдтом та ін. Одночасно у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій і розширенням ресурсного вмісту мережі Інтернет наукові твори, що видаються з означених проблем, швидко втрачають актуальність, а власне проблема цього дослідження на сьогодні потребує вивчення.

Метою статті є аналіз можливостей застосування інформаційних технологій у навчанні історії, а також ілюстрація існуючих можливостей прикладами конкретних уроків різних типів.

Уроки з використанням інформаційних технологій дозволяють докорінно змінити організацію процесу навчання, раціонально використовувати пізнавальну діяльність школярів, формують в учнів системне мислення. Такі уроки сприяють вдосконаленню професіоналізму педагога, підтримці його ентузіазму, творчому підходу до роботи. Використання на уроках історії електронних підручників і лекцій, контролюючих програм, довідників і баз даних, комп'ютерних ілюстрацій тощо значно розширює можливості для кращого засвоєння матеріалу, оптимізує навчальний процес і посилюють мотивацію до навчання.

Одним з джерел для підготовки лекцій і текстів для вивчення нового матеріалу на уроці, для організації самостійної роботи учнів є мережа Інтернет. Ресурси Інтернету також є джерелом додаткової інформації, засобів наочності (наприклад, віртуальні екскурсії). Об'єм наявної в Інтернет текстової, статистичної, графічної, аудіоінформації багаторазово перевищує обсяги будь-яких друкованих видань. Матеріали всесвітньої мережі можуть використовуватися для контролю

знань. На деяких сайтах знаходяться тести та контрольні завдання. Найбільш інформативними, на наш погляд, нині являються є сайти: Вчительський портал – <http://www.uchportal.ru>; Російський загальноосвітній портал – <http://artclassic.edu.ru>; УРОКИ.НЕТ – <http://www.uroki.net>. На цих сайтах знаходяться як джерельні матеріали для уроків, так і готові презентації з багатьох тем всесвітньої історії.

Матеріали зі всесвітньої мережі можуть використовуватися для контролю знань. На деяких сайтах знаходяться тести і контрольні завдання. Наприклад, www.uchportal.ru/load/57, <http://testi.com.ua/history.php>, <http://test.svitovsit.ua>.

Набутий нами досвід показує, що до недоліків Інтернет, як джерела відомостей з історії для учнів, можна віднести наступне: не вся інформація в Інтернеті є достовірною. Перед вчителем постає проблема відбору інформації з урахуванням цілей навчання і психолого-вікових особливостей; найбільш відвідувані – сайти, які містять колекції рефератів, курсових робіт. Учителеві важливо знати ці ресурси, щоб бути в змозі оцінити реальний рівень знань учнів; на жаль, не завжди автори текстів, що викладаються в Інтернет, враховують той факт, що до цих матеріалів можуть звернутися учні. В Інтернеті є немало негативного для морального, духовного, культурного розвитку особистості.

Ще одним джерелом інформації для підготовки до уроків є компакт-диски. Безсумнівною перевагою є те, що на них зібрані об'ємні матеріали щодо конкретних галузей знань, відсутні строкатість і безсистемність, властиві більшості Інтернет-ресурсам. Ці носії інформації, як правило, прекрасно оформлені ілюстраціями, новими документами, документальними відео- та аудіоматеріалами. Частково ілюстровані матеріали компакт-дисків учитель легко може використовувати для складання презентацій, роздруковувати тексти і використовувати як роздавальний матеріал, за допомогою пізнавальних ігор стимулювати інтерес до предмета.

Умовно компакт-диски, що можуть використовуватися на уроках історії, можна поділити на наступні категорії: 1. Електронні енциклопедії, що використовуються як довідковий матеріал, виконують в основному ілюстративну функцію. Наприклад: Велика енциклопедія Кирила і Мефодія (остання на сьогодні версія датована 2010 роком). 2. Репетитори-контролери, які виявляють рівень знань учнів за допомогою тестування, здійснюють підготовку до іспитів. Наприклад: Репетитор з історії – Велика енциклопедія Кирила і Мефодія (остання версія); Готуємось до зовнішнього тестування: Історія України (містить матеріали для 10-11 класу) – автор І. Панчук. 3. Комп'ютерні підручники, де закладено принцип “включай і працюй”; містять ілюстративний матеріал (відео, звук), анімацію; передбачають додатковий матеріал до факультативів, біографічні довідки, словник. Наприклад: Історія Росії ХХ ст. (9-й і 11-й клас) – автори А. Данілов та Л. Косуліна; Історія. 5-й клас (видавництво “Освіта”); Історія епохи очима людини. 10 клас – автори Ю. Комарів, В. Мисан та ін. Використання цих підручників зручне ще й тим, що вони підходять як додатковий посібник до відповідних друкованих підручників. 4. Електронні атласи, що випускаються Інститутом передових технологій (м.Київ), з усіх курсів як вітчизняної, так і всесвітньої історії. Атласи містять не лише картографічний матеріал, але й ілюстрації, тестові завдання, розваги, контурні карти.

Одночасно згідно з нашими спостереженнями, з приблизно 120 найбільш відомих комерційних дисків, що існують нині на пострадянському просторі та які

призначаються їх авторами для навчання історії, на сьогодні в навчальному процесі упевнено можна застосовувати не більше десятка із-за наступних основних недоліків: щоб детально вивчити диск, учневі треба витратити занадто багато часу (навіть загальний огляд займе 3–4 години). Відправити учня у “вільне мандрування” по диску – справа часто безперспективна; часто матеріал диска слабо орієнтований на навчальний процес, про що не втомлюються повторювати самі розробники; диски, при усіх їх достоїнствах, як правило, відбивають концепцію-ідеологію своїх авторів, яка може не співпадати з позиціями вчителя та навчальної програми; інформація на дисках може містити неточності та помилки; за умови використання диску є бажаним проведення уроків у комп'ютерному класі (що може собі дозволити не кожна школа, а, отже, робота носитиме епізодичний характер). Такий, в загальному вигляді, стан сучасних комп'ютерних джерел інформації з історії. Розглянемо далі форми використання інформаційних технологій під час підготовки вчителем уроків з історії. У подальшому викладі передбачається наявність у вчителя технічної можливості використання мультимедійного проектора.

Безперечним достоїнством підготовки конспектів уроків за допомогою комп'ютера є можливість їх оперативної зміни. План теми, що вивчається, необхідні дати, терміни, схеми, питання можливо заздалегідь набрати для презентації під час підготовки до уроку. Різноманітний текстовий матеріал: фрагменти з документів, наукових праць, висловлювання політиків, мислителів, коротко сформульовані основні ідеї, узагальнювальні висновки також немає необхідності зачитувати. Досить відкрити відповідний текстовий файл. Як відомо, інформація сприймається краще, якщо вона сприйнята не лише на слух, але й зором. На дисках можна підтримувати архів ілюстрацій, аудіозаписів, відеозаписів. На сьогодні є доцільним залучення учнів до збору фото- відео- та аудіоматеріалу.

Сучасні програми дозволяють “оживити” карту, змусити “рухатися” об'єкти. У мережі Інтернет і на компакт-дисках можна знайти велику кількість готових історичних карт, але за допомогою програм підготовки презентацій типу PowerPoint їх можна зробити самостійно. Зокрема, надзвичайно перспективним є використання анімованих схем історичних битв. Комп'ютер можна використовувати для складання узагальнювальних текстових таблиць, схем, графіків. По ходу уроку вчитель, знаходячись поряд з комп'ютером, послідовно заповнює таблицю, схему, а учні разом з ним виконують цю роботу у своєму зошиті.

Для закріплення матеріалу школярам можна запропонувати тестові завдання. Під час використання цієї форми завдання в повному об'ємі відображаються на екрані й учням залишається лише вибрати правильні відповіді. З розрахунку на використання комп'ютерного класу на наше прохання учнями старших класів було створено мовою C# програму “HisTest 1.0” для інтерактивної демонстрації школярам груп тестових завдань. Програма надає учневі послідовно ряд тестових завдань, отримує відповіді в режимі реального часу і після закінчення тестування формує підсумкову оцінку. Використання тестів з вибором різних форм відповідей сприяє закріпленню навичок під час підготовки до загального незалежного оцінювання.

Найбільш оптимальним є складання презентацій для проведення уроків

історії. Презентації повинні передбачати: план уроку, основні ідеї теми, питання і завдання. Можливо використовувати в ході уроку: карти, схеми, таблиці, аудіо-, відеоматеріали, уривки з письмових джерел і завдання до них.

Одним з найважливіших завдань історії як предмета є художнє й естетичне виховання учнів. Необхідно розвивати у дітей почуття прекрасного, уміння розуміти та цінувати твори мистецтва, пам'ятники історії й архітектури. Ця робота викликає певні труднощі і в учителя і в учнів. Матеріал складний, оскільки він розкриває різні сфери духовного життя, віддалений від нас у часі і просторі, відрізняється специфічністю семантики. У підручниках з історії питання культури даються дуже коротко, у стислій формі, не розкриваючи глибоко творчість навіть видатних діячів мистецтва. Необхідно систематизувати знання учнів про особливості усіх видів і жанрів образотворчого мистецтва, музики, архітектури; формувати у дітей уміння самостійно аналізувати той чи інший твір.

Залучення інформаційних технологій дозволяє більш глибоко вивчати питання розвитку культури різних народів на різних історичних етапах. Урок, забезпечений відео, музичними, художніми і голосовими фрагментами дає можливість учням живо їх сприйняти, поринути у світ музики, живопису і архітектури, відчувати твір мистецтва, "присутній" у художній галереї, опері, музеї та біля архітектурних пам'яток національної культури за допомогою комп'ютера; відчувати специфіку того часу, коли створювалися ці твори; здійснити занурення в певну історичну епоху, а також глибоко та об'ємно систематизувати знання учнів про культуру, що, поза сумнівом, призводить до якісного стрибка в підвищенні рівня художнього й естетичного виховання учнів.

З використанням комп'ютерної техніки можливе проведення уроків практично усіх типів. Уроки-лекції ми пропонуємо супроводжувати розгорнутою презентацією, що містить і цілі уроку, і текстовий і різноманітний мультимедійний ілюстративний матеріал. У межах комбінованого уроку передбачається використання невеликих презентаційних матеріалів, які супроводжують пояснення учителя, у поєднанні з комп'ютерними завданнями для індивідуальної і групової роботи учнів. У ході повторювально-узагальнювального уроку основний спосіб використання комп'ютера полягає в розміщенні на екрані проектора завдань різних типів і узагальнювальних висновків з теми. Під час уроків-семинарів, для яких учні готують власні виступи з використанням комп'ютера, проводиться захист рефератів і проектних робіт з предмета, що дозволяє зробити учнів не лише глядачами, а й учасниками комп'ютерних уроків.

Матеріали уроку, зібрані на компакт-диску, можуть виявитися корисними для надання допомоги хворому учневі: за наявності домашнього комп'ютера учень може вивчити їх вдома самостійно. Використання мультимедіа-презентацій для організації предметних тижнів, проведення історичних вечорів і свят з використанням багатого ілюстративного матеріалу зробить їх емоційно насиченими і такими, що запам'ятовуються. До цієї роботи необхідно залучати учнів, що сприятиме об'єднанню вчителя та учнів.

Висновки. Застосування сучасних інформаційних технологій під час підготовки і проведення уроків з історії дозволяє: відбирати зміст навчального матеріалу, прийоми і способи, що дозволяють позитивно мотивувати учня до конкретної навчальної діяльності (наприклад, читати, працювати на комп'ютері, виконувати вправу тощо), розвивати навчальну самостійність, творчу і пошукову

активність дитини; досить легко конструювати урок, зберігати і представляти навчально-методичні матеріали, оптимізувати навчальне навантаження; організовувати і використовувати різні освітні середовища (ігрове, психологічне, комунікативне, правове, інформаційне тощо) для вирішення конкретного педагогічного завдання (розвиток навчальної самостійності, навчання самооцінюванню і взаємооцінюванню, розвиток творчої, пошукової активності); демонструвати підготовлені навчальні зразки та надавати учням варіанти рішення, можливі для виконання конкретного завдання; ініціювати пробні дії учнів з навчальними завданнями на комп'ютері і коригувати подальшу роботу класу з опорою на індивідуальні варіанти рішень, що виникають; у межах фронтальної роботи включати кожного учня в загальну роботу класу й у роботу в малих групах; ефективно відстежувати результативність навчання кожної дитини щодо кожного предмета, виявляти її досягнення та проблеми (ускладнення); встановлювати взаємодію з колегами, використовуючи розроблені ними навчальні матеріали та надаючи свої розробки для загального доступу.

На нашу думку, в результаті регулярного застосування інформаційних технологій у процесі викладання історії відбуваються такі зрушення: 1. Значно підвищується рівень використання наочності на уроці. 2. Зростає продуктивність уроку. Підвищується якість навчання за рахунок новизни діяльності, інтересу роботи з комп'ютером. 3. Відкриваються можливості для індивідуалізації та диференціації процесу навчання. 4. Установлюються та посилюються міжпредметні зв'язки. 5. З'являється можливість організації проектної діяльності учнів зі створення комп'ютерних навчальних програм під керівництвом викладачів інформатики та історії. 6. З'являється можливість створити високий рівень мотивації навчальної діяльності, раціонально організувати пізнавальну діяльність школярів. 7. Учитель, що створює або використовує інформаційні технології змушений звертати значну увагу на логіку подачі навчального матеріалу, що позитивним чином позначається на рівні знань учнів. 8. Змінюються до кращого взаємини з учнями, далекими від історії, особливо із тими, що захоплені комп'ютерами. Вони починають бачити в учителів "споріднену душу". 9. Змінюється й відношення учнів до комп'ютера. Учні починають сприймати його як універсальний інструмент для роботи в будь-якій області людської діяльності.

Використання нових інформаційних технологій здатне суттєво поглибити зміст матеріалу, а застосування нетрадиційних методик навчання може справити помітний вплив на формування практичних умінь і навичок учнів в освоєнні історичного і суспільствознавчого матеріалу. Робота із застосуванням комп'ютерних технологій підвищує мотивацію навчальної діяльності за рахунок нетрадиційної форми подачі матеріалу, елементів ігрової діяльності; мультимедійні лекції забезпечують "занурення" в епоху, що вивчається, глибше запам'ятовування навчального матеріалу через образне сприйняття й емоційну дію, що зрештою призводить до різкого зростання інтересу до предмета.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження.

Перспективу для подальших досліджень у цьому напрямку становлять розвідки з приводу компаративного оцінювання ступеню впливу на засвоєння учнями історичних подій, фактів, понять і способу мислення різноманітних інформаційно-технологічних засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилова Г. Н. Урок истории с компьютерной поддержкой [Електронний ресурс] / Г. Н. Данилова. – Режим доступу : http://vio.fio.ru/vio_35/cd_site/Articles/art_2_4.htm.
2. Дорожжина Н. М. PowerPoint на уроке истории [Електронний ресурс] / Н. М. Дорожжина. – Режим доступу : <http://his.1september.ru/articlef.php?ID=200600312>.
3. Киселева В. В. Использование информационных технологий в обучении истории [Електронний ресурс] / В. В. Киселева. – Режим доступу : http://vio.fio.ru/vio_29/cd_site/Articles/art_2_1.htm.
4. Курочкина Е. В. Применение мультимедийных продуктов и интерактивных технологий на уроках истории России в школе [Електронний ресурс] / Е. В. Курочкина. – Режим доступу : <http://www.rusedu.info/Article826.html>.
5. Ларин А. В. Использование презентаций на уроках истории [Електронний ресурс] / А. В. Ларин. – Режим доступу : <http://festival.1september.ru/articles/504886>.
6. Лобова Л. Г. ИКТ-мания [Електронний ресурс] / Л. Г. Лобова // Интернет-журнал “Эйдос”. – 2007. – 5 июля. – Режим доступу : <http://www.eidos.ru/journal/2007/0705-5.htm>.
7. Фельдт А. Е. Активизация интереса учащихся к истории при помощи компьютерных игр [Електронний ресурс] / А. Е. Фельдт. – Режим доступу : http://vio.fio.ru/vio_16/cd_site/Articles/art_1_20.htm.

УДК 378.1

О. С. Савицька,
старший викладач
(Бердянський державний
педагогічний університет)

РОЛЬ ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ У СИСТЕМІ ПРОФІЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Концепція модернізації української освіти передбачає введення профільного навчання на старшому щаблі школи, метою якого є створення належних умов з урахуванням схильностей і здібностей старшокласників відповідно до профільних інтересів і намірів подальшої освіти.

Виділяють такі основні профілі: природничо-математичний, гуманітарний, технологічний, соціально-економічний.

Відомо, що невід'ємною частиною профільного навчання є організація й проведення *елективних курсів* з предметів.

Проведений у ході дослідження аналіз навчально-методичної літератури, вивчення досвіду роботи вчителів трудового навчання показали, що проблема розробки й організації елективних курсів з трудового навчання до кінця не вивчена: бракує чіткості у відборі змісту для різних профілів, досвіду проведення таких занять, навчально-методичної літератури. Така ситуація дозволяє робити пошук і експериментальну перевірку нового змісту,